

UHİVE

www.uhedergisi.com

Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Ocak / Şubat / Mart - Kış Dönemi Cilt: 2 Sayı: 2 Yıl:2014 Jel Kodu: Z19
January / February / March – Winter Semester Volume: 2 Issue: 2 Year: 2014
ID:23 K: 48

SSCB'DE TELEVİZYON YAYINCILIĞININ GELİŞİMİ

DEVELOPMENT OF TELEVISION BROADCASTING IN THE USSR

Yavuz Ercan GÜL

Kırgız-Türk Manas Üniversitesi İletişim Fakültesi Doktora Öğrencisi
ydidim@gmail.com

Özet: Ekim Devrimiyle birlikte ortaya çıkan fakat henüz genç olan “komünizm” ideolojisini yaymak için her yol denenmiştir. Radyo gibi sadece ses sunan bir aracın yerine görüntüyle birlikte ses sunan televizyonlar Komünist Parti'nin ideolojilerine meşruiyet kazandırmak için ideal bir alet olmuştur. Bu nedenle SSCB'de televizyon yayıncılığı devlet tarafından desteklenmiş ve ilk uydu yayıncılığını başlatan devlet olmuştur. Devlet, ciddi bir şekilde bu işin üzerine düşmüş ve özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ele geçirilen teknik ekipmanla birlikte, televizyon önemli ölçüde gelişim göstermiştir. Soğuk savaş ise bu teknolojinin gelişmesini hızlandırmıştır. Bu çalışmada özellikle Sovyet kaynakları incelenecek ve SSCB'deki bu durum, tarihi süreç içerisinde ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: SSCB, Televizyon Yayıncılığı, Komünist Parti, NTSC Standardı, Uydu Yayıncılığı

Abstract: Which emerged with the October Revolution, all the way was testing to spread the ideology of “communism”. Instead of just offering voice something such as a radio, televisions which are offering audio video, to give legitimacy to the ideology of the Communist Party was the ideal tool. Therefore, in the USSR by the state television broadcasting, supported under control and the first satellite broadcasting was started by the state. The state seriously fallen on this job and especially after the Second World War has moved forward with technical equipment seized. Cold war has accelerated the development of this technology. In our study, especially the Soviet resources will be searched and this situation in the USSR, will be written in the historical process.

Keywords: USSR, Television Broadcasting, Communist Party, NTSC Standard, Satellite TV Broadcasting

GİRİŞ

Dünyada teorik olarak gelişim gösteren televizyon yayıncılığının uygulamaya geçişi 20. yüzyıla dayanmaktadır. Bu döneme kadar en etkili kitle iletişim aracı olarak gazeteler kullanılmıştır. (Yaşın, 2013: 4) İnsanların dış dünya ile bağlantısını sağlayan gazeteler, dünyada olup biten haberleri halka ulaştırmada önemli rol oynamışlardır. İleriki zamanlarda TV yayıncılığının öncülerinden olacak olan SSCB yerine bu dönemde Çarlık Rusyası yaşamıştır. Rus Çarı'nın basın üzerinde katı bir sansür uygulaması 1905 yılındaki "Burjuva Devrimi"nin de sebeplerinden biri olmuştur. Nitekim 17 Ekim 1905 yılındaki Çarlık Manifestosu'nda basına özgürlük tanınmıştır. (Ворошилов, 2014: 29) Ancak 1917 Ekim Devrimiyle birlikte Çarlık Rusyası yıkılmış, eski gazetelerin birçoğu kapanmış veya farklı isimde yeniden iktidarın ideolojisine uyarlanarak yayın yapmışlardır.

Bu dönemde büyük devletler arasında ekonomik olarak güçlenme yarışı sürerken, bir taraftan da TV çalışmaları devam etmiş ve bu konuda önemli

buluşlar yapılmıştır. Ancak gazeteden sonraki döneme televizyonun yerine radyolar damgasını vurmuştur. Özellikle uluslararası radyo yayıncılığının ortaya çıkmasıyla adeta "radyoların savaşı" başlamış ve devletler düşman devletin halkına ulaşmada uluslararası radyo yayınlarını kullanmışlardır. (Demirkıran, 2008: 73) Özellikle Hitler'in Almanya'nın başına geçmesiyle birlikte Komünistler ve Faşistler arasında kıyasıya bir radyo savaşı ortaya çıkmıştır. Radyoların propaganda için yeterli görüldüğü bu dönemde, televizyon yayıncılığına gereken önem verilmemiştir. II. Dünya Savaşı döneminde televizyonun gelişimi durma aşamasına gelmiş, henüz önemi anlaşılammış ve radyonun çelimsiz bir uzantısı olarak görülmüştür. (Jeanneney, 1996: 260)

Televizyon yayıncılığının asıl gelişimi ve öneminin anlaşılması ise II. Dünya Savaşı sonrasına rastlamaktadır. Bu vakitlerde, yani II. Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan Amerika ve SSCB arasındaki soğuk savaş, televizyon yayıncılığının gelişimini hızlandırmıştır. Gazete ve radyolar eski önemini yitirmiş ve kitle iletişim araçlarında

Yeni bir dönem başlamıştır. Televizyonun bulunması ve yayın yapılması konusunda Amerika ve İngiltere öncü olduklarından dolayı bu aracın ismini de kendileri koymuştur. “Televizyon” kelime anlamı olarak Türkçe’ye çevrildiğinde “uzaktan görüntü” demek olurken, bazı milletler ise televizyonu kendi dillerine tercüme ederek kullanmışlardır. Örneğin; Almanca’da, İngilizce “uzak görme” demek olan “Far seer”e yakın olan “Fernseher” yani “Uzaktan görüntü” kelimesi kullanılmış, bu kavram Rusça’ya ise “televizor” olarak girmiştir. (Uricchio, 2008: 288)

Televizyonun kitlesel iletişimdeki rolü ise SSCB’de ABD’ye göre daha farklı şekilde olmuştur. Sanayileşmiş kapitalist ülkelerde büyük şirketler sınır ötesi pazar arama yoluna gitmişlerdir. Bu bağlamda televizyon onların ürünlerini dünyanın başka ülkelerine ulaştırmada, başka bir deyişle pazar bulmada çok önemli bir rol oynamıştır. Yani belirli bir ideolojiye binaen hayata geçirilen televizyon projesi toplumsal hayatta giderek güçlenmiş ve devamında ise her bir evde yerini almaya başlamıştır. Mesela, Amerika’da

televizyon yayıncılığının gelişimi beraberinde kültür emperyalizmi ve sömürüyü de getirmiştir. Yani televizyon vasıtasıyla bir tüketim toplumu oluşturma gayreti içine girmişlerdir. (Tomlinson, 1999: 45) Ancak televizyonun gelişim seyri SSCB ülkelerinde diğer ülkelere göre daha farklı bir yol izlemiştir. Çünkü televizyon kapitalist güçlerin değil, yalnızca Komünist Partisi’nin ideoloji aracı olmuştur. Nitekim Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komisyonu’nun ve SSCB Bakanlar Kurulu’nun kurulduğu vakitte, televizyon yayıncılığının en ücre köylere bile ulaştırılması kararı alınmıştır. (Kadırov, 1993: 16) Buradan anlaşılacağı üzere televizyonu daha uzak noktalara ulaştırmak istemelerinin temelinde komünizmi yayma propagandası yatmaktadır. 80’li yıllara gelindiğinde ise televizyonun, kitlelere ulaşmada, kamuoyu oluşturmada ve kitlelerin belirli bir yönde bilinçlendirilmesindeki önemi anlaşılmuştur. (Yemişçi, 1975: 25)

1991 yılında SSCB’nin dağılmasına kadar televizyon yayıncılığı Komünist Parti’nin tekelinde bulunmuş ve

komünizm propagandasıyla çelişen hiçbir yayına müsaade edilmemiştir. Her türlü özel teşebbüse yasak koyarak demir kapılarını tüm dünyaya kapayan SSCB, dağılına kadar bütün dünya için adeta bir muamma olmuştur. Etrafına gerdiği demir parmaklıklar, hakkında malumat sahibi olmayı zorlaştırmıştır. Fakat SSCB’de özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra televizyon yayıncılığı o vakitteki sair devletlerin arasında kayda değer bir gelişim göstermiştir.

Bu sebepten dolayı çalışmada SSCB’deki televizyon yayıncılığı ele alınmıştır. Televizyon yayıncılığının nasıl bir yol izlediği yazılmış, renkli televizyon yayıncılığı, uydu yayıncılığı ve kablolu televizyon yayıncılığının gelişimi derlenmiştir.

1. SSCB’DE TELEVİZYON YAYINCILIĞI

Dünyada ilk olarak televizyon yayını denemeleri 1921 yılında Rus asıllı olan Vladimir Zvorykin tarafından ABD’de yapıldığı bilinmektedir. (Vivian, 1998: 197) Zvorykin’in ilk denemesinde Washington şehrinden Philadelphia

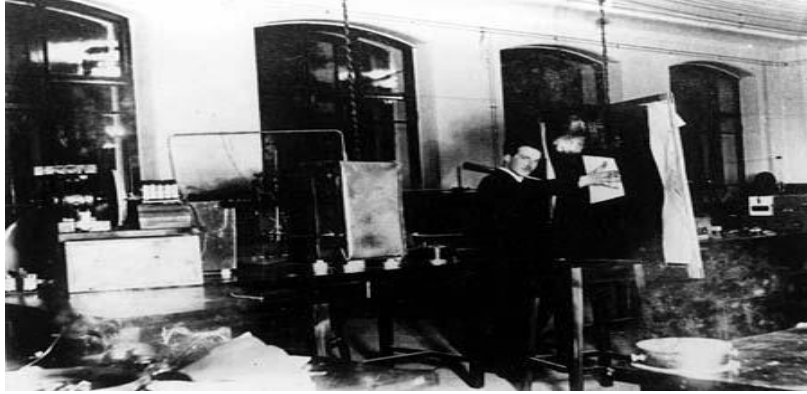
şehrine Başkan Harding’in portresi yollanmıştır. 1931 yılında bu çalışmalar için özel bir yer hazırlanmış ve 1939 yılında düzenli yayınlara geçilmiştir. (Ворошилов, 2014: 72) İngiltere’ de de bu dönemlerde hemen hemen aynı gelişmeler yaşanmış, 1939 yılında İngiltere’nin başkenti Londra’da haftada 24 saat olarak yapılan yayınları alabilen 2000 TV alıcısı kurulmuştur. (Jeanneney, 1996: 261)

SSCB’de ise ilk hareketli resim veya video denemesi 1922 yılında Maksim Gorki’nin gelişi sebebiyle düzenlenen kutlama töreni esnasında yapılmış, 7 dakika 29 saniye süren bu görüntüde ses kullanılmamıştır. 1924 yılında Lenin’in cenaze töreninin 11:11 dakikalık bir bölümü sessiz olarak videoya alınmıştır. 1927 yılında Sergei Eisenstein’in “Mosfilm” stüdyosunda hazırladığı Ekim Devrimi adlı filminde ise görüntünün yanında sese de yer verilmiştir.¹ Bu dönemde henüz televizyon tam olarak keşfedilememiştir. Bu çekimler yalnızca video çekimlerinden ibaret kalmıştır.

¹ Bknz. http://cccp.tv/video/Kinohronika_33/

“Televizyon” ya da bu vakitteki adıyla “Elektrikli uzaktan görüntü” konusunda, SSCB’de ilk denemeler yapan kişi Lev Sergeeviç Termen (1896-1993) olmuştur. Termen, 1926 yılında Petrograd Politeknik Enstitüsü’nde okumuş ve bitirme tezinde, 64 hatta manuel taramalı

televizyon yayıncılığının bir örneğini sunmuştur. Uzaktan görüntü konusu, Kızıl Ordu yönetiminin dikkatini çekmiş, 1927 yılında ise Kızıl Ordu Kara Kuvvetleri Komutanlığı’na ve Devrimci Askeri Konsey Başkanı olan Kliment Yefremoviç Voroşilov’a gösterilmiştir.

Şekil 1: Termen Yan Odada Bulunanlara Resimleri Gösterirken (1927)

Ancak Termen’in çalışmaları çok uzun sürmemiştir. ABD’ye casus olarak gönderilmiş, dönüşünde ise bir devlet adamına suikast girişimcisi olarak tutuklanmış ve Stalin hapishanesine konulmuştur. (Тимченко, 2010: 13)

SSCB’de daha sonraki dönemlerde televizyon yayıncılığı, Pavla Vasilyeviça Şmakova (1885-1982) yönetiminde Sovyetler Birliği Genel Elektro-Teknik Enstitüsü’nde sürdürülmüştür. Bu dönemde kamera

vericisi ve alıcısındaki disklerin senkronizasyonunu kurmakta fazla başarı sağlanamayacağı anlaşılınca 1930 yılında Şmakov Laboratuvarı’nda hazırlanan bir şaft üzerine iki disk monte edilmiştir. Bu şekildeki uygulamada uzak mesafelere yayın yapılamasa da, 1 metreden biraz daha fazla mesafe kazanılmıştır. 1930 yılında ise optik-manuel tarama ışınları saniyede 30 satırlık 12,5 kare hızına ulaşmıştır.

Bu dönemde SSCB Sanayi endüstrisi televizyon üretimi yapmamıştır, çünkü propagandist bakış açısıyla bakıldığından dolayı bu vakitlerde radyo yayınları kitle iletişiminde daha etkili görülmüştür. Fakat Poul Gottlieb Nipkov'un hazırladığı bir tarama cihazı olan kâğıt disklerin piyasaya hâkim olmasıyla birlikte televizyon yayınları da orta ve uzun dalgada gerçekleştirilmeye başlanmış, ses ve görüntü ayrı olarak verilmiştir. Kimi radyo severler şahsi olarak televizyon alıcıları hazırlamışlardır. Bunun için sadece Nipkov karton delikli diskine sahip olmak ve arkasına neon lamba koymak yeterli olmuştur. Nipkov diski şu şekilde çalışmıştır:

Disk, televizyon kamerasının vericisindeki senkronizasyon diskini çeviriyor, elektrik sinyalleri kırmızı neon lamba ile az çok ışık sağlıyor, böylelikle küçük ekranda geometrik her nokta gerekli ışığa kavuşuyordu. Ses için ek bir radyo vericisine ihtiyaç duyuluyordu. (Тимченко, 2010: 14) Dakikada 750 devirle dönen Nipkov diskinde ışık, deliklerin içinden geçerek sınırlı çerçevede fotoğrafın üzerine düşüyor, lamba güçlendiricisi üzerine

düşen, doğrudan veya kablolu kanal bağlantısına gönderilen sinyal zincirini harekete geçiriyordu (video veya elektrosinyal). Video sinyalleri, alıcı anten ile parlaklığının elektrik sinyallerinin yoğunluğuna bağlı olduğu neon lambaya veriliyordu. Neon lamba için kamera vericisindeki disk ile aynı hızda dönen delikli bir diske ihtiyaç vardı. Görüntünün hızlanması aydınlanan noktalar sönsen bile, izleyicinin zihninde resmi bütün olarak yansıtıyordu. (Тимченко, 2010: 15) 1920'li yıllarda bu şekilde, Nipkov diskleriyle televizyon izlenmeye çalışılmıştır.

Henüz sesin bulunmadığı televizyon yayını ilk olarak 1 Mayıs 1931 yılında Genel Sovyet Elektrik Enstitüsü'nde gerçekleştirilmiştir. Aynı yılın Ekim ayından itibaren SSCB'de, Moskova'da orta dalgada sesli yayınlar gösterilmeye başlanmıştır. Daha sonraki zamanlarda ise Odessa ve Leningrad gibi şehirlerde de yayın yapılmıştır. (<http://www.teleglobex.ru/history/cccr.aspx>, 10.02.2014) 1 Mayıs 1932 yılında Moskova'da film gösterisi yapılmaya başlanmış, ancak 1933 yılında Moskova'da yapılan yayınlar kısa süreli olarak kesintiye

uğramıştır. Optik-mekanik televizyon yayınına ise düzenli olarak ancak 15 Kasım 1934 yılında geçilebilmiştir. (<http://dedovkgu.narod.ru/htv/htv10.htm> , 10.02.2014)

SSCB’de genel olarak konserler ve tiyatroların gösterildiği TV yayınları, düzenli olarak geceleri yayın yapmaya başlamıştır. 15 Kasım 1934 yılında yapılan 25 dakikalık ilk yayında, yani ilk gecede meşhur artist İvan Moskvın, Çehov’un “Cani” hikâyesini okumuş, ardından yayın “bale” gösterisi ve şarkı ile devam etmiştir. Nihayet 1938 yılında televizyon yayıncılığı için Şabolov’da “Moskova Televizyon Merkezi” adlı bir yer açılmıştır. “Velikiy Grajdanın” (Yüce Vatandaş) adlı ilk film de yine bu merkezde gösterilmiştir. 1939 yılında düzenli bir hal alan TV yayınlarında, filmlerin yanısıra, sütünüdyoda canlı olarak oynanan tiyatro oyunları da gösterilmiştir. 1941 yılında bu merkez yeniden düzenlenmek için kapatılmış, 1945 yılında ise yeni haliyle açılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı’nda galip gelen SSCB, bazı bilim adamlarını Almanya’ya ve Çekoslovakya’ya göndererek oradaki televizyon ile ilgili

belgeleri, teknik ekipmanı ve televizyon konusunda uzman kişileri ülkesine getirmiştir. Akabinde Moskova Televizyon Merkezi’nde, getirilen teknik ekipmanlar ve Alman televizyoncularıyla çalışılmış, birkaç yıl sonra da televizyonculuk konusunda çok ileri bir teknoloji yakalanmıştır. Yakalanmış olan bu teknolojiyle ilk olarak, Dinamo futbol takımının yapmış olduğu maç yayınlanmıştır. Bu vakitlerde devlet yöneticilerinin televizyona çıkmasını yasaklayan Stalin, kendisi de çıkmayı reddetmiş, buna sebep olarak da güvenliği öne sürmüştür. (Смирнов, Комсомольская Правда, 31 Mart 2011)

2. RENKLİ TELEVİZYON YAYINCILIĞI

1928 yılında J. L. Baird oldukça basit bir renkli televizyon sistemi kurmuştur. Bunun yanında başka sistemler de geliştirilmiş olmasına rağmen bir türlü yayın gerçekleştirilememiştir. (Öngören, 1975: 19) 1941 yılında Amerika’da bir grup televizyon mühendisi ve devlet yöneticileri tarafından siyah-beyaz yayın yapma konusunda, bugün bile hala geçerliliğini koruyan, ülke

genelinde bir standart oluşturulmuştur. (http://cw.routledge.com/textbooks/97802408115812e/pdf/ntsc_video_standard_s.pdf, 24.02.2014) NTSC adındaki bu standart ABD yönetimi tarafından hemen kabul edilmemiştir. Bunun nedeni, renkli olarak yapılan yayınların, siyah-beyaz TV alıcılarından izlenememesi olmuştur. Nitekim 1952 yılında Amerika başkanlığına getirilen Eisenhower siyah-beyaz TV alıcılarından izlenemeyen bir sistemin kabulüne engel olmuştur. Devamında ise 1953 yılında NTSC sistemine renk eklenmiş ve devlet tarafından kabul edilmiştir. (Öngören, 1975: 19)

Komünist Parti tarafından Sovyet uzmanlarına, kendi TV standartlarını oluşturma görevi verilmiş ve 1954 yılında ilk olarak NTSC sistemi üzerinde çalışılmıştır. 1956 yılında Leningrad televizyon yayını merkezi üzerinden, sinyalin kalitesini ölçmek amacıyla mevcut olan “KVN-49”, “Leningrad T-2”, “Luç”, “Ekran”,

“Zenit” ve “Temp-1” adlı siyah-beyaz televizyonlarda renkli resimlerle hazırlanmış bir film gösterilmiştir. Ancak bu dönemlerde Sovyetler Birliği ile Amerika arasında soğuk savaş olduğundan dolayı SSCB Amerika’ya bağımlılıktan kurtulma çareleri aramıştır. Bu nedenle SSCB, Amerika’ya oranla ilişkilerinin daha sıcak olduğu Fransa ile çalışmaya karar vermiştir. 1965 yılından itibaren Fransız ve Sovyet uzmanları, birlikte çalışmaya başlamışlardır.

Şekil 2: Halk Televizyonu Adıyla Meşhur SSCB’nin İlk Renkli Televizyonlarından “KVN-49”

1 Ekim 1967 yılından itibaren SSCB düzenli olarak SECAM standartında renkli televizyon yayını yapmaya başlamıştır. Zamanla SECAM sistemini sosyalist olan doğu Avrupa, Fransız dilini kullanan Afrika ve Asya ülkeleri, Yunanistan'ın bir bölümü ve İran gibi 25 ülke daha kullanmaya başlamıştır. SECAM sisteminin önemli bir özelliği de geniş alanlara yayın yapabilmesi olmuştur. Ancak SECAM sisteminde TV alıcısının kurulumu NTSC'ye göre hem daha pahalı hem de daha zordu. SECAM'da kaydedilmiş renkli bilgiler PAL sisteminde kaybolabiliyordu, ancak PAL sisteminde kaydedilmiş bilgiler SECAM'da kaybolmuyordu.

SSCB'de 1953 yılında SECAM standardı kabul edilene kadar optik-mekanik tarama ışınları vasıtasıyla bir kamera vericisi ve televizyon alıcısı arasında karşılıklı olarak dönen renkli filtreli bir diskle renkli yayın denemeleri yapılmıştır. İlk olarak "Raduga" markalı 18 santimetrelilik bir ekrana sahip renkli televizyonlar üretilmiştir. Başlarda elektronik taramalı renkli televizyonlar az üretilmesine rağmen "Raduga" ve "Temp22" ilklerden olmuştur. 1977

yılına gelindiğinde ise SSCB'nin her yerinde yayınlar renkli olarak yapılmaya başlanmıştır. (Тимченко, 2010: 19) Kendi renkli televizyonlarını üreten SSCB, 1991'e gelindiğinde bütün şehirlere, ilçelere ve hatta köylere kadar televizyonu ulaştırmıştır. Çünkü televizyon Komünist Parti'nin propagandası için ideal bir araç olmuştur.

3. UYDU YAYINCILIĞI

Dünyada ilk olarak uydu konusunu bilim adamlarından önce, yazarlar ele almışlardır. Edward Everett Halei, 1869 yılında kaleme aldığı bir hikâyesinde uydudan bahsetmiştir. (Demirkıran, 2008: 79) Rus yazarlar arasında da 1887 yılında aya yapılan seyahati anlatan "Ay'da İken" romanını yazan Rus uzay teorisyeni Konstantin Eduardovich Tsiolkovsky, 1895 yılında "Bir Yer Ve Gök Rüyası" isimli eserini yayınlayan Çiyolkovski gibi uzay ve uydu konularını işleyen yazarlar bulunmaktaydı. Çiyolkovski'nin eserinde hayali bir uydu konusu tartışılmıştır. (<http://www.uydutvhaber.net/ebooks/uydutarihi2.pdf>, 04.03.2014)

Bilim kurgu eserleriyle de tanınan Arthur C. Clarke İngiliz dergisi Wireless World'e bir yazı yazarak daha önce kimsenin aklına gelmemiş olan haberleşme uyduları kavramının taslağını ortaya koymuştur. Clarke, Wireless World dergisinin 1945 yılında yayınlanan yazısında uydudan şu şekilde bahsetmiştir:

"...Yeryüzünden tam doğru mesafedeki bir yapay uydu her 24 saatte bir tur yapacaktır. Yani böyle bir uydu yerden bakıldığında aynı noktada kalır ve yeryüzünün neredeyse yarısı tarafından da optik olarak görülebilir. Doğru yörüngede olan ve birbirinden 120 derece açıda bulunan bu aktarıcı istasyonları tüm gezegene televizyon ve mikrodalga kapsama alanı sağlayabilir. " (<http://www.uydutvhaber.net/ebooks/uydutarhi2.pdf>, 04.03.2014)

Yazarların eserlerinde anlattıkları "uydu" konusunun pratiğe dönüşmesi soğuk savaş dönemine rastlamıştır. Bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Sovyetler Birliği'nin arasındaki rekabet, uydu yayıncılığının hızla gelişmesine sebep olmuştur.

1957 yılı Kasım ayında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri S. Hruşev'e bir grup uzman (S.V. Nova-kovskiy, C.İ. Katayev, L.A. Drujkin) başvurarak, uzaydan yayın yapma çalışmaları başlatmak amacıyla izin almışlardır. İlk olarak SSCB uzmanlarının hazırlamış oldukları uydu 4 Ekim 1957 tarihinde Moskova saatiyle 22.28'de fırlatılmıştır. (Тимченко, 2010: 19)

Bu olay Clarke'ın makalesini yazdığı 1945 yılından sadece 12 yıl sonra gerçekleşmiştir. Türkiye'deki gazetelerin ve radyo haber bültenlerinin gündeminde de haftalarca kalmıştır. Uydu, Kazakistan'ın Baykonur'daki (daha sonra adı Kozmodrom olacak olan) kompleksinden fırlatılan bir R-7 roketinin içine konulmuştur. (<http://www.uydutvhaber.net/ebooks/uydutarhi2.pdf>, 04.03.2014) SSCB'de uydu fırlatıldıktan sonra ilk TV yayın sinyalleri, Vladivostok'tan Moskova'ya SSCB uydusu "Molnya" nın yardımıyla 23 Nisan 1965 yılında ulaşmıştır. (Тимченко, 2010: 19)

Şekil 3: Yaklaşık 58 cm Çapında, 4 Tane Anteni Bulunan ve 83.6 Kg Ağırlığında Olan “Sputnik”in (Yol Arkadaşı) Türkiye’deki Gazetelerde Çıkan Fotoğrafi

SSCB tarafından gönderilen “Sputnik” küçük zararsız gümüş bir küre olarak görülse de gerçekte Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasındaki soğuk savaşta SSCB’nin ABD’ye karşı üstünlüğü demek olmuştur. Clarke’ın tabiriyle “Ay bundan sonra yalnız değildi”. Uzaya fırlatılan “Sputnik” uydusu konusunda SSCB uzay çalışmaları ve uzay araçları baş tasarımcısı olan Sergey Pavloviç Korolev şöyle demiştir:

“Bizim eski gezegenimizin ilk sanatsal uydusu olan Sputnik küçüktü, fakat onun yüksek çağrılarını bütün kıtalarda yankılandı ve bütün halkların insanlık

hayalinin cesur bir doğuşu olmuştur” (<http://www.mgdvorec.ru/images/upload/file/shabelnikov.pdf>, 04.03.2014).

Bu dönemden sonra SSCB ve ABD arasındaki gerilim hızla tırmanmıştır. Aslında uydu fırlatma işinin altyapısı Amerika’da bulunuyordu. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Almanların roket çalışmaları, altyapısı, veriler, teknoloji kısaca herşey Amerika’nın eline geçmiştir. Hatta Almanya’dan götürdükleri mühendislerden birisi ileride kurulacak olan NASA uzay araştırmaları üssünün de kurucusu olmuştur. (<http://www.uydutvhaber.net/ebooks/uydutarihi2.pdf>, 04.03.2014)

SSCB'nin Amerika'dan daha hızlı davranarak uydu fırlatmasında elbette soğuk savaşın etkisi büyüktür. Fakat asıl neden, devletin bilimi ve bilim adamlarını desteklemesi olmuştur.

4. KABLOLU TELEVİZYON YAYINCILIĞI

Kablolu televizyon denildiğinde çok kanallı ve kaliteli yayıncılığıyla sayısız şirketin reklam vermek için yarıştığı Amerika Birleşik Devletleri akıllara gelmektedir. (Трифонов, 2010: 8) Ancak tarihi gelişimine bakıldığında dünyada ilk olarak kablolu televizyon ağı tanıtımının 1939 yılında Moskova'da yapıldığı görülmektedir. Petrovski Bulvarı'ndaki iki evden 30 aboneye birden yayın yapılmıştır. En son dairedeki kullanıcının evine Aleksandrovski radyo fabrikasının basit tasarımı olan dört lambalı televizyon yerleştirilerek deneme gerçekleştirilmiştir. Fakat ileriki zamanlarda bu çalışma beklenen kabulü görmemiştir. (Тимченко, 2010: 21) Bu vakitlerde kablolu televizyon yayıncılığı dünyada da henüz gelişmemiştir. 1950 yılından sonra Amerika'da gelişerek hızla

yayılmıştır. (Pisharody, 2013: 2) 1950 yılına kadar gelişmemesinin nedeni olarak İkinci Dünya Savaşı gösterilebilmektedir. I. ve II. Dünya Savaşları dönemlerinde tüm dünyada televizyon yayıncılığının gelişimi sekteye uğramıştır.

SSCB'de çok fazla kabul görmeyen kablolu televizyon yayıncılığı (KTY) 1980 yılında CNN'in kurulmasıyla ABD'de daha da gelişmiş ve ABD kablolu televizyonda öncü olmuştur (Тимченко, 2010: 21) SSCB'de KTY'nin gelişmemesinin nedeni olarak komünizm rejimi gösterilebilmektedir. KTY sınır ötesi kanalların ülkeye girmesine imkân verdiğinden ve komünizmin dış dünya ile bağlantısı kesik olduğundan birbirine ters düşmüştür.

5. YAPILAN YAYINLAR VE İÇERİK

SSCB'de TV yayınlarında konserler, tiyatro oyunları, filmler, komünist partisinin toplantıları ve SSCB'yi ilgilendiren haberler bulunmuş ve yapılan bütün yayınlar komünist propagandası taşımıştır. Özellikle dini

UHİVE

www.uhedergisi.com

Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Ocak / Şubat / Mart - Kış Dönemi Cilt: 2 Sayı: 2 Yıl:2014 Jel Kodu: Z19
January / February / March – Winter Semester Volume: 2 Issue: 2 Year: 2014
ID:23 K: 48

içerikli her türlü yayın yasaklanmıştır. Bazı programlar haftalık olarak sürekli yayınlanmış, hatta devlet yöneticilerini de ekran başına kilitlemiştir. Mesela bunlar arasında “Kabaçok “13 Stulyev”

adlı komedi dizisi uzun süre yayında kalmış ve bu dizinin izleyicilerinden birisi de Komünist Parti Genel Sekreteri Brejnev olmuştur.

YAYIN ADI	TÜRÜ
Utrennaya Poçta	Genellikle klasik müzik yayınlayan müzik programı
Vokrug Smeha	İnsanları güldürmek için elinde yazılı metni okuyan bir kişinin sunduğu komedi programı
Kabaçok “13 Stulyev”	1966’dan 1981 yılına kadar yayınlanmış olan 150 bölümlük komedi dizisi. Bu dizi KP. Yöneticileri tarafından ve özellikle Brejnev tarafından izlenen bir dizi olmuştur.
Budilnik	1965’ten 1989 yılına kadar yayınlanan Amoyak Akopyan’ın hazırlayıp sunduğu sihirbazlık gösterileri.
Klub Puteşestvennikov	1960 yılından 2003 yılına kadar yayın yapmış olan dünyadan çeşitli yerlerin belgesel tarzında anlatıldığı bir program
Vseliye Rebyata	Perestroyka döneminde yayınlanmış olan kamera şakalarının ve çeşitli komik içeriklerin yer aldığı komedi programı.
Kinopanorama	Ünlü SSCB film artistlerinin, şarkıcıların, oyuncuların davet edildiği bir program.
Mejdunarodnaya Programma	“olaylar, hakikatler ve yorumlar” sloganıyla 1969-1987 yıllarında her Pazar yayınlanmış olan o haftaki önemli olayları gösteren program.
Vremya	Perestroyka vakitlerinde yayınlanan önemli kişilerle yapılan röportaj programı.
Spokoynoy Noçi	Akşam vakitlerinde yayınlanan çocuklara yönelik hikaye anlatılan program.
Sluju Sovyetskomu Sayuzu	“Sovyetler Birliğine Hizmet Ediyorum” adlı programda SSCB’nin askeri gücü anlatılmaktadır.

Tablo 1: SSCB Döneminde Televizyonda Yayınlanan Popüler Programlar

Yukarıdaki programlar da dâhil olmak üzere bütün programlar, filmler, belgeseller vs. devlet tarafından yapılmıştır. İlk başlarda düzenli yayınlar çok kısıtlı olarak, 1960 yılında haftada 2-2,5 saatlik olmak üzere dört gün yayın yapılırken, 1965 yılında 4 saat, 1966 yılında ise 4,5 saat yayın yapılmıştır. İleriki zamanlarda ise kesintisiz yayınlar başlamıştır. (Кадыров, 1993: 15) Komünist Parti, halkın bütün vaktini dolduracak programlar hazırlamış; çocuklardan, kadınlara ve hatta yaşlılara varıncaya kadar hepsi için ayrı programlar üretmişlerdir. 1980'lere gelindiğinde ise SSCB'nin her yerine sürekli olarak TV yayınları yapılmıştır. Sovyet döneminde yapılan programlar, 1991'de SSCB'nin dağılmasından sonra da devam etmiştir. Tabii ki burada şunu vurgulamak gerekir ki, bu programların izleyici kitlesinin çok fazla olmasında, alternatiflerinin bulunmaması önemli rol oynamıştır. Çünkü halk, devlet ne yayınlarsa yayınlasın izlemek mecburiyetinde kalmıştır.

SONUÇ

SSCB, televizyonun icadı ve gelişim dönemlerinde öncü ülkeler arasında yer almıştır. Özellikle uydu yayıncılığı

konusunda ilk uydu fırlatan devlet unvanını alarak, ABD ile arasındaki yarışta daha öne geçmiş ve uzay çağını başlatan devlet olmuştur. Tarihlere baktığımızda II. Dünya Savaşı'na kadar televizyonun henüz tam olarak uygulamaya geçemediği, yalnızca belli başlı ülkelerde yapılan deneylerden ibaret olduğu görülmüştür. Çünkü II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte televizyonun icadı noktasında başat rol oynayan ABD ve SSCB gibi ülkeler topyekün savaş içerisinde olduklarından televizyon bu dönemde beklenen ilgiyi görememiştir. Ancak II. Dünya Savaşı ABD ve SSCB'nin lehine sonuçlanınca savaşta mağlup ayrılan ve uzay teknolojisi konusunda ileri derecede teknik bilgi ve ekipmana sahip olan Almanya'nın bütün teknolojik birikimleri ABD ve SSCB arasında paylaşılmıştır. Akabinde bu kazanımlar ile iki devlet de, televizyon yayıncılığı konusunda hızlı bir atılım yakalamıştır.

Alman bilim adamlarının bir kısmına sahip olması ve teknik bilgiyi ele geçirmesi SSCB'yi uydu konusunda ilk sıraya yerleştirmiştir. Aslında uydu konusunda Almanya'daki bilim adamlarının çoğunluğu ABD'nin elinde olmasına karşın SSCB

daha hızlı davranarak ilk uyduyu uzaya yollamıştır. Bu olay tüm dünyada geniş yankı bulmuş, hatta Türkiye’de de gazeteler bir hafta bu olaydan bahsetmiştir. SSCB bilim adamları ilk uydunun fırlatılmasından sonra daha büyük uyduları hazırlamak için işe koyulmuşlar ve kısa zaman sonra daha büyük uydular fırlatılmıştır.

Renkli televizyon konusunda ise ilk olarak ABD’nin NTSC sistemini kullanmışlarsa da daha sonraları bu konuda Fransa ile çalışmışlar ve SECAM sistemine geçmişlerdir. Renkli televizyonları SSCB kendi üretmiş ve hızlı bir şekilde halk arasında yayılması için çalışmıştır. 1980’li yıllarda neredeyse her evde bir televizyon bulunur hale gelmiştir. Kablolulu televizyon yayıncılığı ise gelişme imkânı bulamamış, KP’de bu işe destek vermemiştir.

Yapılan yayın içerikleri ise yine komünizm ideolojisine uygun olarak devlet tarafından tasarlanmış veya Komünist Partisi’nin izin verdiği programlar halka gösterilmiştir. Dış dünyadan haberler de genellikle SSCB ile alakalı olanlarla sınırlı kalmıştır. Komünizm için önemli olan günlerde yapılan kutlamalar halka televizyon vasıtasıyla sunulmuştur.

Bugün, gelişmek isteyen devletlerin de, SSCB’deki gibi teknolojiye ve bilime değer vermeleri gerekmektedir. Teknoloji alanındaki her türlü gelişmeleri Sovyetler Birliği Hükümeti yakından takip etmiş ve maddi desteği sağlamıştır. İlgi çekici yanlarından biri de sürekli olarak dışa bağımlılıktan kurtulamaya çalışması ve kısmen de başarılı olmasıdır. Televizyonlar, otomobiller, araç ve gereçler vs. kısacası herşeyin SSCB malı olmasına özen gösterilmiştir. Dışa bağımlı olmama düşüncesi her alanda kendini göstermiştir. Televizyonların yapımı, üretimi, uydu fırlatma işleri SSCB vatandaşları tarafından tamamen Sovyet üretimi olmuştur.

KAYNAKÇA

ВОРОШИЛОВ, В. В., (2014). Журналистика, Москва: Кнорус медя.

ÇAKALOZ, İ., *Uydu Yayıncılığının Kısa Tarihi (1957-2007)*, web: <http://www.uydutvhaber.net/ebooks/uydutarihi2.pdf>, Erişim Tarihi: 04.03.2014.

DEMİRKIRAN, C., (2008). *Uluslararası Televizyon Yayıncılığının Tarihsel Gelişim Süreci: Fransa TV5 MONDE ile Türkiye TRT-INT ve TRT TÜRK Karşılaştırmalı İncelemesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ДЕДОВ, А., “Телевидение СССР Этап Становления 1930-50-Е Годы”
<http://dedovkgu.narod.ru/htv/htv10.htm>
Erişim Tarihi: 10.02.2014.

JEANNENEY, J. N., (2006). *Başlangıçtan Günümüze Medya Tarihi* (Çev. Esra Atuk), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

КАДЫРОВ, Т., (1993). *История Развития Радиовещания И Телевидения В Республике Кыргызстан 1928-1990*, Диссертации На Соискание Ученой Степени Кандидата Исторических Наук, Кыргызский Ордена Трудового Красного Знамени Государственный Университет, Бишкек.

NTSC, “Broadcast Standards” Voice & Vision ed. 1, Chapter 9 (Mick Hurbis-Cherrier and Focal Press, 2007),
http://cw.routledge.com/textbooks/97802408115812e/pdf/ntsc_video_standard_s.pdf. Erişim Tarihi: 24.02.2014.

ÖNGÖREN, M. T., (1975). *Renkli Televizyon*, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Yayın Organı, Elektrik Mühendisliği Dergisi Ocak 19-22.

PİSHARODY, A., (2013). *The Future of Television: Will broadcast and cable television networks survive the emergence of online streaming?, An honors thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Bachelor of Science Undergraduate College, Leonard N. Stern School of Business New York University.*

СМИРНОВ, Д., (2011). *Сталин Запрещал Показывать Себя По*

Телевизору. Комсомольская Правда, 31 Март.

TELEGLOBEX, “История развития телевидения в СССР”
<http://www.teleglobex.ru/history/cccr.aspx>. Erişim Tarihi: 10.02.2014.

TOMLINSON, J., (1999). *Kültürel Emperyalizm* (Çev. Emrehan Zeybekoğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

ТИМЧЕНКО, С. В., (2010). *Телевидение, История Развития, Телевидение Будущего*, Новосибирск: Федеральное Агентство Связи Сибирский Государственный Университет Телекоммуникаций И Информатики Межрегиональный Центр Переподготовки Специалистов.

ТРИФОНОВ, О. И., (2010). *Кабельное Телевидение: История, Типология и Принципы Функционирования*, Краснодар: Федеральное Государственное Образовательное Учреждение Высшего Профессионального Образования, Кубанский Государственный Университет.

ШАБЕЛЬНИКОВ, В.Г., Первый спутник. web:
<http://www.mgdvorec.ru/images/upload/file/shabelnikov.pdf>. Erişim Tarihi: 04.03.2014.

URICCHIO, W., (2008). *Television’s First Seventy-Five Years: The Interpretive Flexibility Of a Medium in Transition*, The Oxford Handbook Of film And Media Studies, Chapter 9, 286-305.

UHİVE

www.uhedergisi.com

Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Ocak / Şubat / Mart - Kış Dönemi Cilt: 2 Sayı: 2 Yıl:2014 Jel Kodu: Z19
January / February / March – Winter Semester Volume: 2 Issue: 2 Year: 2014
ID:23 K: 48

VIVIAN, J., (1998). *The Madia Of Mass Communication, Edition Information: 5th Ed., Boston: Allyn And Bacon.*

YAŞIN, C., (2013). *Medya Siyaset Kültür* (drl. Ömer Özer), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.

YEMİŞÇİ, Ş., (1975). “Radyo-Televizyonun Toplumsal Önemi Ve TRT”, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Yayın Organı, *Elektrik Muhendisliği Dergisi*, Ocak 25-28.